APREL

AYININ MƏDƏNİ TƏDBİRLƏRİ

12

Ədəbiyyatşünas Məmmədhüseyn Təhmasibin 100 illiyi

14

Xalq artisti, aktrisa Fatma Qədrinin 100 illiyi

16

Əməkdar rəssam Qorxmaz Sücəddinovun 75 illiyi

18

Xalq artisti, müğənni Şövkət Məmmədovanın 110 illiyi

19

Xalq artisti, bəstəkar və dirijor Əfrasiyab Bədəlbəylinin 100 illiyi

28

Xalq artisti, aktrisa Məhluqə Sadıqovanın 90 illiyi

29

Xalq artisti, bəstəkar Səid Rüstəmovun 100 illiyi

Koreyada Azərbaycan mədəniyyət günləri

Xalq artisti, gözəlməli güllüş ustası Nəsibə Zeynalovanın 90 illiyi

Moskvada Azərbaycan mədəniyyət günləri «Baku-Caz» Beynəlxalq musiqi festivalı

Mart soyqırımı

Azərbaycan torpaqlarında "Böyük Ermənistan" yaratmaq istəyində olan ermənilər hələ XVIII əsrin əvvəllərində bütün Qafqazı və Türkiyənin bəzi (altı) vilayətini ələ keçirmək üçün müxtəlif vasitələrdən istifadə etməyə çalışırdılar. XVII əsrin ikinci yarısından etibarən Fransada, Almaniyada, Türkiyədə və Rusiyada tədricən öz mövqelərini möhkəmləndirən ermənilər artıq bir müddətdən sonra açıq siyasi müstəvidə fəaliyyət göstərməyə başladılar.

1699-cu ildə İsrail Ori adlı bir erməniyə Qərbi Avropa dövlətləri və Rusiya ilə danışıqlar aparmaq tapşırığı verildi. Avstriya imperatoru və Florensiya kralı ilə görüşən İ.Ori onlara Ermənistan dövləti yaratmaq planlarını bildirdi. Lakin ermənilərin Avropa dövlətlərindən yardım almaq səyləri heç bir nəticə vermədi. İ.Ori 1701-ci ilin ortalarında Rusiyaya gəldi və I Pyotru bədnam "Böyük Ermənistan" planı ilə tanış etdi. İ.Ori Cənubi Qafqazda bütün qüvvələri birləşdirməklə türklərə qarşı vahid cəbhə yaratmaq təklifini də rədd etmədi...Ötən əsrin 70-80-ci illərində yaranmağa başlayan erməni təşkilatlarının əsas məqsədi Türkiyə ərazisində "Azad Ermənistan" yaratmaqdan ibarət idi.

Gecə saat 1-də azərbaycanlılardan Ə.M.Topçubaşov, Əbdüləli bəy Əmircanov, Ağahüseyn Tağıyev, Səməd bəy İsgəndərov və başqalarından ibarət səkkiz nəfərlik nümayəndə heyəti mehmanxanaya yaxınlaşarkən atəşə tutulurlar. Nümayəndələr pərən-pərən düşərək birtəhər canlarını qurtarırlar. Ən dəhşətli qırğın Azadlıq meydanında baş verəcəkdi. Ermənilər şəhərin şimal tərəfində yaşayan əhalini Azadlıq meydanındakı taxta sirkin binasına toplayaraq qapıları bağlamış və sirkə od vurub yandırmaq fikrindəymişlər. Nə yaxşı ki, Caparidzenin başçılığı altında Qızıl Qvardiya dəstəsi köməyə çatıb sirkin qapısını açaraq adamları çölə çıxarmağa müvəffəq olurlar.

Ermənilərin Abşeronun cənubundakı kəndlərə basqın edəcəklərini eşidən ətraf kəndlərin adamları da silahlanaraq Bülbülə kəndi yaxınlığındakı göl ətrafında pusquya girirlər. Hökumət qoşunları və erməni dəstələri dəmiryolu ilə gətirilmiş zirehli maşınlardan atəş açaraq xeyli adam qırırlar. Lakin silahlı kəndlilər düşmənin qabağını mərdliklə kəsərək onları bir addım da irəli buraxmırlar.

Martın 31-də isə şəhərdə döyüşlər son həddə çatmışdı. Bakı Soveti Rusiyadan Krasnavodski vasitəsilə onlara göndərilən, lakin daşnak başçılarının əlinə keçərək erməni kilsəsində və Montaşovun zavodunda gizlədilən silahları işə salaraq

güclü qüvvə ilə qəti hücuma keçdilər. Müsavatçılar təslim olmağa məcbur oldular. Məğlub olan müsavatçılar Gəncə şəhərinə yola düşdükdən sonra şəhərdə yenə daşnak hərbi hissələri ilə 1885-ci ildə Fransanın Marsel şəhərində "Armekanlar" Partiyası, 1887-ci ildə isə Cenevrədə erməni tələbələri "Qnçaq" Partiyasını yaratdılar. Onlar dərhal silahlanaraq Türkiyə sultanlığını yıxmağı qarşılarına məqsəd qoydular. 1890-cı ildə Tbilisidə "Daşnaksütun" Partiyası yaradıldı. Hər üç partiyanın birgə yaratdığı "Azadlıq ittifaqının" təşviqatçılarının məqsədi Türkiyədə yaşayan erməniləri dinc türklərə qarşı qaldırmaq idi. Bu istiqamətdə güclü iş aparan erməni millətçiləri onları silahlandırmaqdan belə çəkinmirdilər. Bu zaman erməni xalqının "qəhrəman oğulları" bütün ümidlərini Fransa, İngiltərə, Almaniya kimi böyük qərb dövlətlərinə bağlayırdılar. Hələ 1905-1907-ci illər inqilabı dövründə öz hökmranlığını qoruyub saxlamaq niyyəti ilə imperiya tərkibində olan müxtəlif millətlər arasında süni ziddiyyətlər yaradan çar Rusiyasının əsas məqsədi onları bir-birinə qarşı qoymaq idi. Azərbaycan Demokratik Cumhuriyyətinin banisi M.Ə.Rəsulzadə yazırdı: "Rusiya məmləkətində hökm sürən istibdadın ən qədim və köhnə üsullarından biri də müxtəlif millətlər arasında ziddiyyət və düşmənçilik salmaqdan ibarət idi..."

Mart soyqırımı ilkin olaraq Şamaxıdan başladı. Burada 7 mindən çox adamın ölümünə səbəb olan ermənilər törətdikləri vəhşilikləri Bakıda da davam etdirmək üçün fürsət axtarırdılar. Martın 29-u axşam ermənilərin nümayəndəsi Azərbaycan Milli Şurasına gələrək Erməni Milli Sovetinin nümayəndələrinin "Metropol" mehmanxanasına toplaşaraq sülh danışıqları aparmaq üçün müsəlmanları gözlədiklərini bildirdi.

Birləşmiş Qızıl Qvardiya hissələri hökmranlıq etməyə başlayırlar. Şaumyan özünün daşnakpərəst siyasətini daha bariz şəkildə davam etdirirdi. O, hətta inqilabi Müdafiə Komitəsinin tərkibinə özünə yaxın olan iki ermənini daxil etdi. Bunlardan biri "Daşnaksütun" Partiyasının Bakı təşkilatının lideri S.Məlik-Yolçiyan, o biri isə Bakıdakı sağ eserlərin lideri S.Saakyan idi. Şaumyan aprelin 13-ü yazdığı bir məqaləsində və habelə Leninə göndərdiyi teleqramda lovğalıqla bildirirdi ki, "6 min Sovet və 3-4 min daşnak milli hissələri Bakıda müsavatçıların təşkil etdikləri qiyamı yatırmışlar".

1918-ci ilin mart qırğını Azərbaycan xalqının böyük faciəsi kimi tarixdə qalmış və o günlərin şahidi olmuş adamların xatirəsindən heç zaman silinməyəcək. Məhz həmin günlər günahsız yerə qırılmış 10 min nəfər soydaşımızın cəsədi torpağa tapşırılmışdı.

Müasir dövrümüzdə sözügedən proseslərə ən layiqli qiymət prezident Heydər Əliyev tərəfindən verilmişdi. Belə ki, Heydər Əliyev ermənilərin xalqımıza qarşı həyata keçirdiyi soyqırımı siyasətinin unudulmaması üçün 1998-ci ilin martın 26-da Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında fərman imzaladı. Fərmanda deyilir:

...Xalqımıza qarşı dəfələrlə törədilmiş və uzun illərdən bəri siyasi-hüquqi qiymətini almamış səhifələrindən biridir. "Böyük Ermənistan" yaratmaq xülyasından ruhlanan erməni qəsbkarları 1905-1907-ci illərdə azərbaycanlılara qarşı açıq şəkildə geniş miqyaslı qanlı aksiyalar həyata keçirdilər.

Ermənilərin Bakıdan başlanan vəhşilikləri Azərbaycanı və indiki Ermənistan ərazisindəki Azərbaycan kəndlərini əhatə etdi. Yüzlərlə yaşayış məntəqəsi yerlə yeksan edildi. Minlərlə azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildi. Bu hadisələrin təşkilatçıları məsələnin mahiyyətinin açılmasına, ona düzgün hüquqi-siyasi qiymət verilməsinə maneçilik törədərək azərbaycanlıların mənfi obrazını yaratmış, özlərinin avantürist torpaq iddialarını pərdələmişlər.

Azərbaycanlıların soyqırımı Bakı, Şamaxı, Quba qəzalarında, Zəngəzurda, Naxçıvanda, Lənkəranda və Azərbaycanın başqa bölgələrində xüsusi qəddarlıqla həyata keçirilmişdir. Bu ərazilərdə əhali kütləvi surətdə qətlə yetirilmiş, kəndlər yandırılmış, milli mədəniyyət abidələri dağıdılıb məhv edilmişdir...

...1988-ci ildən ortaya atılan qondarma Dağlıq Qarabağ konfliktinin ilkin mərhələsində yüz minlərlə azərbaycanlının öz tarixi torpaqlarından qovulmasına da respublikada düzgün siyasi qiymət verilmədi.

Azərbaycanın DQMV-nin Ermənistan SSR-in tərkibinə daxil edilməsi haqqında ermənilərin qeyri konstitusion qərarını və Moskvanın əslində bu vilayəti xüsusi idarəetmə Komitəsi vasitəsilə Azərbaycanın tabeliyindən çıxarmasını xalqımız ciddi narazılıqla qarşıladı və mühüm siyasi aksiyalara əl atmaq məcburiyyəti qarşısında qaldı. Respublikada keçirilən mitinqlər zamanı torpaqlarımızın işğalı siyasi qətiyyətlə pislənsə də, Azərbaycan rəhbəri öz passiv mövqeyindən əl çəkmədi. Məhz elə bunun nəticəsi olaraq 1990-cı ilin yanvar ayında getdikcə güclənən xalq hərəkatını boğmaq məqsədilə Bakıya qoşunlar yeridildi, yüzlərlə azərbaycanlı məhv və şikəst edildi, yaralandı, digər fiziki təzyiqlərə məruz qoyuldu. 1992-ci ilin fevralında ermənilər Xocalı şəhərinin əhalisinə misli görünməyən divan tutdu. Tariximizə Xocalı soyqırımı kimi həkk olunan bu qanlı faciə minlərlə azərbaycanlının məhv edilməsi, əsir alınması, əhalinin yerlə-yeksan edilməsi ilə qurtardı. Ermənilərin sovet rejimindən bəhrələnərək həyata keçirdikləri və 80-ci illərin ortalarında daha da güclənən antiazərbaycan təbliğatına Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyi vaxtında lazımi qiymət vermədi.

Azərbaycanın XIX-XX əsrlərdə baş verən bütün faciələri torpaqlarının zəbti ilə müşayət olunaraq, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı düşünülmüş, planlı surətdə keçirdiyi soyqırımı siyasətinin ayrı-ayrı mərhələlərini təşkil etmişdir.

M. SEYYİDZADƏ